

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 3 September 2000
Årgång 29

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Ordföranden har ordet	3
Årsprogram 2000	6
Hembygdsgårdens dag	7
På resa i skärgården	8
Bokloppis	8
Riksstämman i Stockholm	9
Möte mellan generationer	10
Nyfiken på hembygdsgården	11
Nationaldagen 2000	12
Väghistorisk cykeltur	13
En försmak av julen	15
Detaljplan för centrum i Väsby	16
Brev till hembygdsförbund och hembygdsföreningar ...	18
Efterlysning av medarbetare	18
Runstensturer i maj	19
Lite runhistorik och literaturtips	19
Länsårsmöte 2000	20
Upplösning av korsord	22
Ordgåtan	22

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten • Tryck: Wäsby Tryckeri

Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet

Bästa Hembygdsvänner !

Hoppas sommaren och semestrarna varit bra för alla våra medlemmar, så att vi kan starta upp med ny energi och tillförsikt inför höstterminen och dess arbete vid Hembygdsgården och att även våra möten och program i höst blir välbesökta, se programinformationen där vi kan se att det erbjuds många och bra ämnen och programpunkter som håller god kvalitet, så passa på och bjud med Era bekanta på något utöver det vanliga, så kanske någon tycker det kan vara värt att skriva in sig som medlem.

Arbeträffar

Har en stark känsla av att vi faktiskt behöver samlas kontinuerligt till arbetsträffar på Hembygdsgården några gånger på hösten och några gånger på vårterminen, därför att jag under våren och sommarens besök vid Ladugården och Hembygdsgården ser att det krävs löpande åtgärder och arbetsinsatser för att hålla det hela någorlunda igång, så t.ex. vad beträffar: måleriarbeten, uppsnygning av gårdstunet, uppfräschning av entréerna, iordningsställande av vagnslidret, städning av jordbruksmuseet, röjning av uppväxande sly runt samtliga hus, justering av samtliga dörrar och grindar m m, här finns det mycket att ta tag i för att hålla föreningsgården i gott skick och se inbjudande ut och samtidigt få träffa varandra och trivas ihop under samma intresseatmosfär, och få vara med att arbeta för bevarande av vår historia till kommande generationer, och man behöver inte vara med i styrelsen för att hänga med på dessa trevliga träffar, utan det räcker med ett intresse och tidsmöjlighet.

Nyheter

Två nyheter för i år är att för det första: kan Ni på Hembygdsföreningens telefonnummer: 08-590 826 40 ringa upp och få via ett automatsvar erhålla nästa program och mötestid uppläst av en vänlig röst samt telefonnumren till bosställesvärdinnorna och slutligen finns det möjlighet att lämna något meddelande till styrelsen.

Nyhet nummer två är att: vid första numret av Hembygden varje år kommer vi att hälsa alla nytillkomna medlemmar som under året före tillkommit som medlemmar hälsas hjärtligt välkomna till föreningen med namn.

Slöjd och Hantverk

Har faktiskt den känslan att något vi borde kanske inrikta oss på i vår folkbildande roll som medlemmar i hembygdsrörelsen, är att kanske ta större ansvar och hjälp till de som här i kommunen utövar någon form av Slöjd och Hantverk, hur skulle detta då gå till ? Jo vi kunde ju inventera och registrera dessa och erbjuda dem att medverka med sina alster och metoder i våra program, det skulle med all säkerhet stimulera både oss, slöjdarna och framförallt allmänheten som kanske börjar att strömma till tror jag.

Därför uppmanar jag alla våra medlemmar som känner till någon Slöjdare eller Hantverkare och kan förmedla den kontakten till oss i styrelsen, så kanske i förlängningen något gott och intressant kan ta sin början.

Miljö och historia

Efter att ha genomgått en miljöutbildning för miljöcertifiering ISO - 9001 med miljöbalken som underlag för vårt företag, där jag arbetar har man förstått och insett vikten av att verkligen vara rädd om vår na-

tur och då även dom historiska fornlämningar som vi i hembygdsföreningarna egentligen borde vara uppmärksammas på och kanske reagera när vi märker att någon organisation, företag eller privatpersoner inte förstår sig på att vara aktsam eller värna om våra fornlämningar och historiska spår, det kan vara allt från gamla växtlokaler till stensträngar, fågelskyddsområden till fornlämningar och forngravar som blir illa behandlade på något sätt.

Skogsbruket är kanske den största skadegöraren i vårt land i samband med avverkning och markberedning. Skadorna sker framförallt genom sönderkörning. Det visar en studie som gjorts av Riksantikvarieämbetet i samråd med Skogsvårdsstyrelsen.

Riksantikvarien Erik Wegreus och Skogsvårdsstyrelsens generaldirektör Maria Norrfalk menar att samverkan på bred front och på olika nivåer behövs för att komma till rätta med situationen.

Till saken hör tyvärr att det saknas en Antikvarietjänst i Upplands Väsby kommun som då kunde samverka tillsammans med föreningar, organisationer och myndigheter och kunde hålla koll på och inventera fortlöpande nyupptäckter av fornfynd och även planerade förändringar av dessa och rapportera till Antikvarien här och Riksantikvarien.

En framtida strategi borde därför fokuseras på ökad kunskap hos skogsägare, markägare, myndigheter, entreprenörer med en kompetenshöjning av berörd personal, bättre handläggningsrutiner bättre och mer tillgänglig information och skonsammare brukningsmetoder. Vidare behövs kanske ett rikstäckande övervakningsprogram som gör det möjligt att följa utvecklingen även nationellt.

En undersökning och inventering som sommaren 1999 genomfördes i Skåne, Värmland och Västerbotten visade att 56 procent av fornlämningarna inom avverkade och markberedda områden är skadade. Av de skadade fornlämningarna bedöms 53 procent ha så

omfattande skador att de inte kan återställas. Frågan infinner sig helt naturligt, hur står det till i Upplands Väsby ?

På den miljökurs som jag var närvarande vid, fanns där en redovisning av varje kommun i Sveriges miljöprogram och där det klart visade sig att de flesta (många) av våra svenska kommuner har ett bra program som var redovisat och även hade en kommunantikvarie anställd. Så lät oss hoppas att även här i kommunen vi kan få något liknande.

Gåvor

Hembygdsföreningen har under vårvintern erhållit en gåva från Rune Sandberg, nu boende i Älvsjö som haft sina rötter här i Upplands Väsby långt tidigare. Gåvan består av en hel samling äldre böcker som tillhört hans farfarsfar Smeden och tillika Hovslagaren Carl-Johan Sandberg som bodde här i Hammarby och var född 1842 och levde fram till 1937 och blev nittiofem år, och hade hel-skägg berättas det om. Gåvan som Hembygdsföreningen mottagit i år av Rune Sandberg som har i sin tur fått det i arv efter sin far, och som består av femton gamla kassaböcker från smedtiden i Upplands Väsby samt prostillor, M. Luters katekes samt gamla sångböcker. Om Carl-Johan berättas att förutom smed var han även aktiv i Missionsförsamlingen här i Upplands Väsby. Gåvan kommer att få hedersplats på Hembygdsgården

Här några korta utdrag ur några av kassaböckerna:

1886 1 juni en häst skodd 1.50:-

1886 7 juni Beslag till en grind 1.25:-

1886 8 Okt en mjölkflaska lagad 25 öre.

886 20 Aug. Fönsterbleck gjorda 2:-

1897 21 Okt Wiks gård: delar till tröska lagad 45 öre.

1897 14 mars, en häst skodd 50 öre,

1897 19 jan. Hammarby skola: en släde lagad 1.50:- Herr kyrkoherde Wallman

1891 22 juli en hästräfsa lagad...2.50:-

1891 9 nov. två hästar skodda...4:-

1892 8 feb. tre hästar skodda...3:-

1892 17 mars en diskbalja lagad....35öre

1894..26 april Löwenströmska Lasaretet 26 st hakar till fönsterbrädr lagade...1.45:-

9 nov. Stockh. Läns Idiotanstalt väfstolsbeslag 9:-

1894 8 aug. Bollstanäs gård 1 tröskverk reparerats .35:-.

Ja det var bara ett smakprov från den stora mängd intressanta arbetsuppgifter och betalningsstorlek som en yrkeskunnig och begåvad smed på den tiden levde under. Dessa kassaböcker som föreningen begåvats med kommer att ligga tillgängligt för forskning och studier vid Hembygdsgården för den som så önskar, och även ingå i de dokument som vi under hösten kommer att registrera och som skall ingå i våra folklivsarkiv.

På föreningens vägnar tackar vi på det varmaste Rune Sandberg för dessa fina gåvor.

Ytterligare gåva har vederfarits oss från en arbetskollega vid namn Gösta Grönkvist och är hemmahörande i Haninge/Kolartorp. Gåvan består av en mycket gammal gräsklippare av Engelskt fabrikat och vi tror den härstammar från slutet av 1880 någon gång, den är tillverkad i gjutjärn och är fullt brukbar, är smalspårig och originalmålningen sitter kvar, har en liten defekt på ena hjulinfästningen som går fint att justera.

Den återfinnes nu i vårt jordbruksmuseum, så på föreningens vägnar, översän-

der vi ett stort tack även till Gösta Grönkvist för den fina gåvan.

Och nu när vi är inne på gåvor till hembygdsföreningen nämner jag också Gösta Karlsson vår förutvarande ordförande som på senvåren har kompletterat jordbruksmuseet med både äldre slalom- och längdskidor sådana som våra skidkungar Gran och Jernberg åkte nedför och omkring på vid stora skidtävlingar på 50-talet och erövrade flera SM-tecken och medaljer med, på den tiden var ju inte världscupen uppfunnen. Så åter igen på föreningens vägnar framför jag ett stort tack.

Som kuriosita i sammanhanget tar jag mig friheten och nämner att även undertecknad är mycket road av längdskidåkning och åker mycket skidor varje år (det räcker att det är lite frost på marken så vallar jag för "Kram" och tar en runda) så när nu 50-talet nämns här i artikeln tar jag mig friheten och visar en bild från 1955 där jag vinner ett skolopp på ca två kilometer där hemma i Norrland, och som Ni kan se på bilden här så var utrustningen och klädseln inte så speciellt bra precis att jämföras med dagens moderna skidutrustning.

Till sist har föreningen mottagit ytterligare ett antal gåvor till vårt jordbruksmuseum av äldre datering bestående av följande föremål: 1 st. äldre bågsåg, 1 st. borrhög, 1 st. skolpborr, 2 st. hyvlar, slipstensbeslag, 1 st. bänkskåp från 1700 talet, 1 st. hästbetsel, 1 st. betselhängare, 2 st. skoläster och ett stort antal filtar 35 st. allt skänkt av Kjerstin Björkman som sitter med i styrelsen. På föreningens vägnar framför jag mitt varma tack.

Tack för ordet.

M.V.H.

R. Sahlström

Årsprogram 2000 del 3 av 3

Söndag den 15 oktober

Arkivarbete på hembygdsgården.

Vi går igenom gamla arkiv och dokumenterar dessa och ordnar in i kartotek. Samling kl. 13.00 vid hembygdsgården

Lördagen den 21 oktober

Stort bokloppis i ladugården kl: 13.00 - 15.00. Med nytt sortiment! Romaner, deckare, humor, spänning, äventyr, barn, facklitteratur och kuriosas.

Kom och fynda!

Lördagen den 25 november

En försmak av julen

får vi på Hembygdsföreningens resa till Åsby Trädgård i Hallstahammar och Västanfors hembygdsgård i Fagersta den 25 Nov.

Vi samlas 08.15 vid Väsby station.

Pris 450 Kr per person. Sista anmälingsdag 1 nov Anmälan bindande.

Anmälan till Inga Lisa Gustafsson,

tel:590 336 42. Se separat annons i detta nummer av Hembygden

Torsdagen den 28 december

Den traditionella grötfesten som hålls på Menlösa barns dag i Hembygdsgårdens ladugård Kl: 19.00. Anmälan om deltagande gör Du senast den 17 december till Nora Lundberg, tel. 590 335 49 eller Anne Maxe, tel.590 313 53.

Känner

du

VÄSBY?

Järnvägstunnel mot Runby april 1975

Hembygdsgårdens dag

Hembygdsgårdens dag den 6 augusti var även i år välbesökt, precis vid öppningsdags bröt solen genom molntäcket och fortsatte sedan att välvilligt lysa hela eftermiddagen.

Runt flaggstången hade nio st. nyckelharpsbyggare från Kvarnskolan i Järfälla samt ordf. radat upp sig med prov på sitt hantverkskunnande, d.v.s. egenhändigt byggda nyckelharpor som trakterades med den äran.

Försäljningen av saft och kaffe gick bra i solskenet och även loppmarknadsgrejerna hade stor åtgång.

Loppmarknaden inbringade 2.789 kr och kaffeförsäljningen 1.419 kr.

Hjärtligt tack till alla som hjälpt till genom att skänka saker eller bidragit med praktiskt arbete!

Inga Lisa Gustafsson

Foto: Sahlströmspojken

På resa i skärgården

Söndagen den 4 juni, en strålende solig dag. Klockan är 8 på morgonen, då Waxholm III gick från Nybroviken till färd mot Kymmendö. Med ombord hade vi en mycket duktig guide som hela resan kunde berätta om folklivet förr på de olika skär och småöar som vi passerade.

Färden gick österut förbi Fjäderholmarna och genom Pårsundet förbi Fisksätra. Waxholm III gjorde en lov framför Saltsjöbadens Hotell, en mycket pampig byggnad. Vi passerade nya och gamla hus inbäddade i ljuvlig underskön natur. Vi kommer ut på mer öppet vatten Baggensfjärden, och var ca 11:30 framme vid Kymmendö.

August Strindberg, som skrev Hemsöborna hade tagit idén till romanen just härifrån. En släkting till Madame Flood tog emot oss berättade om det nuvarande livet på ön. Hon tog oss med till det hus där Flooden bodde och huset bebos än idag av ättlingar. Vi gick genom får- och hästhagar och kom fram till August Strindbergs skivstuga, ett gammalt skjul som är vida benämnt. Åter på båten väntade en god lunch - Ångbåtsbiff och en underbar återresa. Väl framme vid Nybroviken ca 17:45 kunde man bara konstatera att det varit en mycket fin resa och ett underbart minne från SHF:s Riksstämman i Stockholm år 2000

Vivi Wallin

BOKLOPPIS

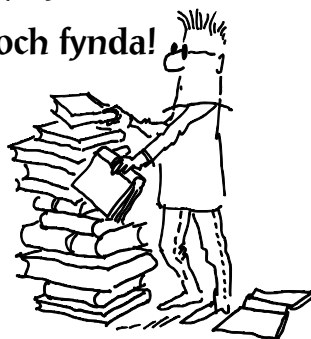
i ladugården

lördagen den 21 oktober

kl 13 - 15.

**Romaner, deckare,
spänning, äventyr,
barnböcker,
facklitteratur, bokpaket.
Alla böcker till billigaste
pris, nytt sortiment.**

Kom och fynda!

**Öppet hus på Hembygdsgården
den 19 oktober och 16 november
kl. 18-20**

Riksstämman i Stockholm

Vädrets makter beslöt sig i sista stund för uppehållsväder när Sveriges hembygdsförbunds riksstämman gick av stapeln den 2 juni.

Stockholms läns hembygdsförbund, som i år stod för värdskapet, hade verkligen lagt upp ett gediget program under flera dagar för stämmodeltagarna med studiebesök, stadsvandringar, båtturer och utflykter, men deltagarnas paraplyer kom allt som oftast till god användning.

Morgondagens minnen.

Utanför Musikaliska akademien, som valdes till stämmolokal, hade en tre meter hög glasburk ställts upp. Den innehöll saker som blir morgondagens minnen och museiföremål, t. ex deklaraionsblanketter, plastmuggar, DDT-dunkar och andra föremål från 1900-talet.

Akademins konsertsal var fylld av hembygdsrörelsens representanter då stämman invigdes med att borgarrådet Mikael Söderlund hälsade välkommen till Stockholm. Därefter framförde en sänggrupp från Kulturrådet ett uppskattat program med Stockholmsmelodier. Länsförbundsordförande Göran Furuland välkomnade så stämmodeltagarna än en gång till huvudstaden och citerade ur Ivar Lo-Johanssons bok "Stockholmaren" med livfulla beskrivningar av Stockholms innevånare, holmar och malmar.

Förhandlingar.

Skådespelerskan och vissångerskan Monika Nilson sjöng visor med Stockholmsmotiv till eget gitarrackompanjemang. Efter denna introduktion förklarade riksförbundets ordförande Leif Ahlberg stämman öppnad och förhandlingarna inleddes. Kristian Berg överintendent vid Historiska museet valdes till ordförande för mötet. Verksamhetsberättelsen och redogörelsen över de ekonomiska förhållander-

na föredrogs utan vidare kommentarer. De åtta motioner med yttrande som stämman hade att förhandla, väckte större debatt. I korthet gällde motionerna

- 1 service på landsbygden
- 2 brister i mobiltelefonnätet
- 3 informationsattsning och marknadsföringskampanj 2000 - 2002
- 4 tidskriften Bygd och Natur
- 5 försäljning av bingolotter
- 6 stadgeändring vid enskilt medlemskap
- 7 skogens hälsa och följder för den biologiska mångfalden och vattnet från skogsmarken - förslag på motåtgärder
- 8 digitalisering av akter och kartor samt presumtiv centraliserad arkivhållning av lantmäterimaterial.

Tiden blev knapp och några av motionerna fick stå över till dag två. Dag ett avslutades på Moderna museet, där en gammaldags meny serverades, hedersplaketter delades ut och Mälarkvartetten och Harald Norbillie underhöll. (Vår förening deltog inte i detta evenemang)

Stämmans andra dag inleddes med fyra seminarier:

- 1 Hembygdsrörelsens framtid
- 2 Hembygdsturism
- 3 Staden som hembygd
- 4 Vad skall vi spara från 1900-talet

Undertecknad deltog i seminarium nr 1 som leddes av Mirja Korpela och Ronny Svensson från SHF:s styrelse. Ronny Svensson är verksam i Bergslagsgruppen i Norberg och har tillsammans med Gerd Adolfsson skrivit en bok "Hembygd är framtidsbygd" baserat på en forskarrapport som gjorts på uppdrag

av SHF. I boken framförs en del förslag till föreningarnas framtida verksamhet. Seminariet var intressant och visade dels på föreningarnas liknande och dels skilda problem. Undertecknad gjorde ett blygsamt inlägg i debatten.

Sammanfattningsvis konstaterade Ronny Svensson att han funnit att de föreningar som har högsta aktiviteten också har det högsta medlemsantalet. Föreningsmedlemmarna styr verksamheten, kulturinsatserna måste anpassas till lokala förhållanden och samverkan med andra insatser är nödvändiga. Förhandlingarna fortsatte och stämman beslöt att medlemsavgiften skall utgå oförändrad.

Göran Furuland, som desslikes är ordförande i Stockholms läns hembygdsförbund, valdes till ordförande i Sveriges Hembygdsförbund och tackade i ett kort anförande för förtroendet.

Förbundets verksamhetsplaner för kommande år genomgicks och Kristian Berg uttryckte oro för den förståelse för att frånga historiekunskap som finns i samhället idag. En OECD-undersökning visar t.ex att Sverige ligger sämst till bland länderna vad gäller satsning på humaniora man kan genomgå gymnasiet utan att ha haft en enda historietimme - samt att skolans historieundervisning aldrig kommer förbi 1945. Kristian Berg menade att förenade krafter måste hjälpas åt att visa hur viktig historia och hembygdskunskap är för ett gott samhälle och bjöd in hembygdsrörelsen till en dialog om samarbetet. Historiska museet delar gärna med sig av sina kunskaper.

Nästa års riksstämma

Den avgående ordföranden Leif Ahlberg tackade Stockholms läns hembygdsförbund för en väl genomförd riksstämma och blev sedan själv avtackad av sin efterträdare Göran Furuland.

Slutligen hälsades stämmodeltagarna välkomna till nästa års riksstämma i Jönköping den 24 - 26 maj 2001. Avslutning skedde sedan i Tensta där deltagarna fick mat och underhållning från olika världsdelar. Vår förening deltog inte heller i detta.

Stämmans allra sista evenemang, en utflykt i Roslagen, där Fasterna hembygdsgård, Rånäs slott, Pythagorasfabriken i Norrtälje och Erikskulle i Söderby Karl besöktes, var välordnad och intressant. Att delta i en riksstämma där man träffar representanter för hela hembygdsrörelsen (26 förbund, 1800 föreningar och 400 000 medlemmar) är roligt och lärorikt och man får en inblick i hur hembygdsarbete kan se ut på olika nivåer, i stort och smått. Runt Eslöv har små hembygdsföreningar ingen egen lokal utan hyr in sig i församlingshemmet medan hembygdsföreningen i Fasterna med 199 medlemmar satsat pengar och köpt ett eget hemman för en miljon. Hembygdsrörelsen kan se framtiden an med viss tillförsikt. Vilja och engagemang finns runt hela Sverige.

Inga Lisa Gustafsson

Möte mellan generationer

Tack, Lennart Hedlund, för att du tog dig tid och besökte vår klass i Fresta och berättade om flydda tider! Du gjorde ett mycket fint arbete genom att berätta och visa bilder hur det såg ut i Väsby förr i tiden.

Vad vet dagens barn om gårdagens Väsby? Hur hade barnen det förr ?

Det var många frågor och tankar som snurrade runt i huvudet bland barnen i klassen.

Tänk att det betade hästar där Stallgatans röda höghus nu ligger! Den hästintresserade flickan, som tidigare bott i det området, fick något drömmande i blicken!

En del barn hittade sin farmors och farfars hus.

Ibland var det nog svårt för barnen att förstå hur mycket som har hänt i Väsby på de senaste årtiondena (det kan det även vara för oss vuxna).

Hur var det att gå i skolan? Jo, läsa, räkna och skriva fick man även då lära sig. Men "skamvrån" och "dumstruten" behövde inte Lennart stifta närmare bekantskap med.

Under skolmältiden var det en mängd frågor som Lennart fick besvara från de pojkar som satt och åt vid hans bord. Det var nästan så att potatisbullarna kallnade när alla frågor skulle besvaras.

Visst finns det likheter mellan gårdagens och dagens skola, men också stora olikheter. Tur att fröken inte använder gardinen som "Tjocka Berta" gjorde!

Fritiden förr och nu har vissa likheter. För pojkarna var och är fotbollen fortfarande ett stort intresse. Men hur klarade man sig utan TV?

35 öre för en biobiljett! Oj! Att lönerna var helt annorlunda blev lite svårare att sätta in i sammanhanget.

Hur gick det att bo sex personer i ett rum och kök? Frågade några av dagens barn som nästan alla har eget rum.

Lektionen gick mycket fort. Efter nästan en och en halv timme var det dags att samla ihop bilder och tankar. Barnen hade fått en bild av hur det var förr i Upplands Väsby.

Tack Lennart!

Gunilla Kinell
Klasslärare i Fresta

Nyfiken på hembygdsgården

Under maj månad visades hembygdsgården för skolungdomar från olika skolor i Upplands Väsby, som tillsammans med sina lärare fick ta del av en svunnen epok.

Ungdomarna var mycket fina och en del var mycket intresserade. Det var roligt att på detta sätt komma i kontakt med dem. Vi gör mycket gärna om det nästa år.

Vi som visade hembygdsgården var
Nora Lundberg och Vivi Wallin

Nationaldagen 2000

Glada melodier framförda av Hugos orkester ackompanjerades de nya svenska medborgarna när de tågade in på hembygdsgården den 6 juni.

Bevisen på sitt medborgarskap hade de tidigare fått vid en ceremoni i Runby servicehus.

Gårdstunet var fullt av folk som ville hjälpa till att hedra "nysvenskarna" och fira nationaldagen och på hembygdsgården hade förstås varit full fart sedan tidig eftermiddag med de praktiska förberedelserna.

Välkomsthälsning med tal.

Hembygdsföreningens ordförande, Rune Sahlström, hälsade välkommen och riktade sig då speciellt till de nya medborgarna samt berörde hembygdsgårdens historia och vad hembygdsföreningen idag sysslar med.

En ostyrig liten gosse lyckades välta flaggstället så att fanan träffade talaren i huvudet med så kraftfull symbolik att talet blev lite kortare än tänkt och Rune efteråt måste sätta sig en stund med en kopp kaffe.

Efter detta sjöngs det sommarsånger av fjärdeklassare från Smedsgårdsskolan och kommunalfullmäktiges ordförande, Eva Johansson,

höll sitt traditionsenliga välkomsttal och nationaldagsanförande.

Två personer som inte fått sitt medborgarskapsbevis tidigare fick det nu och samtliga nya medborgare fick en varm välkomstapplåd.

Nationalsången sjöngs och Väsbykören framträdde med några sånger.

Därefter var det dags för utdelande av idrottsbragden 2000. Den gick till den duktiga simmarflickan Malin Svanström, en 20-åring som simmar fem mil i veckan med sikte på OS och redan tidigare har många medaljer och utmärkelser.

Väsbykören och Hugos orkester framträdde på nytt och som avslutning dansade Väsby Folkdansgille på gräsplanen.

En stunds spelmansmusik kunde nationaldagsfirarna också glädjas åt.

Tyvärr blev stunden inte så lång i år eftersom vädret var kyligt.

Att fira 6 juni på hembygdsgården har nu blivit en institution där fler och fler sluter upp för varje år vilket vi i hembygdsföreningen gläder oss mycket över.

Väl mött på tunet nästa år igen!

Inga-Lisa Gustafsson

"Hugos orkester" Foto: Daniel Dagermäis

Väghistorisk cykeltur

Söndagen den 9 april var det dags för vår cykelutflykt på gamla hålvägar, besöka och studera milstenarna och andra gamla vägmärkingar längst dessa vägsträckningar runt Upplands Väsby, ciceron och ledare för utflykten var vår kunnige Klas Lundkvist från styrelsen.

Ett femtontal personer både medlemmar och utomstående hade hörsammat inbjudan och packat kaffekorgarna med både smörgåsar, kaffe och te och mött upp med nypumpade cyklar och för dagen iklädda lämplig klädsel, till den gemensamma startpunkten vid Rotsunda Torg kl: 13:00

Näväl, efter att vi hälsat på varandra och fått oss tilldelade var sin äldre karta och dokument över de milstenar och vägmärken som under utflykten skulle besökas, och var planerad att gå från Rotsunda Torg via gamla Rikstretton och Stockholmsvägen och upp mot Kassingersvägen och Hammarby.

Som första besöksställe stannade vi vid en minnessten (Skvadronstenen) vid Rotsunda Torg med inskriptionen :”Livskvadronen av livregementet till häst använde Rotebro som samlingsplats från Karl XI :s tid till 1908”, och mittimot denna minnessten låg ett Gästgiveri som tyvärr brann ned runt förra sekelskiftet.

Vädret

Vädret tycktes vara bra några timmar före samlingen men senare delen av utflykten förändrades vädret lite mot några grader kallare men vad gjorde det när ämnet och informationen var av det varmare slaget.

Milstenar och vägvisarstenar

Nästa stopp gjordes vid backen upp till 2 milstenen vid Drabantstigen ca 250 meter från Rotsunda Torg, på milstenen kan man läsa att från Stockholm är det 2 mil och att

Ankarcrona var landshövding, efter att vi studerat milstenen fortsatte färden upp genom Rotebrobacken och Norrviksleden fram till Johannesdal där vi beskådade några hålvägar som fanns rester av men ändå tydliga fortfarande.

Därefter fortsatte vi fram ca 300 meter på Stockholmsvägen norrut till Häradsstenen (gränsstenen) även den vid Johannesdal på höger sida något skymd av uppväxande sly. Inskriptionen på denna anger gräns mellan två Härader med texten: Sollentuna Härad 1915.

Därefter fortsatte cykelfärden mot nästa mål som är en $\frac{1}{4}$ milsten och anger att det är 2,5 mil från Stockholm och ligger ca 300 meter längre norrut från Häradsstenen på samma väg strax efter viadukten över motorvägen på vänster sida.

Vi fortsatte sedan till Glädjen för att ta en titt på den gamla vägvisarstenen (blocket) vid Örvägen/Lindhem, som anger med inhuggna pilar och text riktningarna mot Vallentuna, Uppsala och Stockholm.

Efter detta studium kände vi gemensamt att nu var det liksom tid för "Kaffe och mackor" så vi cyklade bort mot Carlslund och forngraven från slutet av järnåldern i närheten av Skopan, där vi sjönk ned i fjolårsgräset och njöt av en stunds vila med fika, varefter färden gick vidare till Pickhus vid Hammarby gamla apotek där ytterligare en

vägsten fanns rest vid sidan om allfarsvägen invid vägkorsningen med inhuggen text: Stockholm med hänvisningspil och under denna : Lunda också med pil.

Avslutande biten

Därefter begav vi oss in på Charlottenborgsvägen en bit in mot Löwenströmska där sällskapet fick möjlighet att studera dels den sista milsten för dagen med texten: $\frac{1}{2}$ mil Gill. J. Gyllenborg Landshövding (2,5 mil från Stockholm) och dels en distanspål från 20-talet som signerade placeringen av rikskabeln: Stockholm-Uppsala.

Efter detta cyklade vi vidare en bit till på samma nämnda väg för att titta lite på de nerlagda affärerna Kassinger och Konsum/Kooperativa där fastigheterna står kvar och är bebodda. Vid den tidpunkten hade klockan redan blivit så pass mycket att det återstod bara att avsluta dagens utflykt med önskan om fortsättning nästa vår och i och med detta fick vår ciceron Klas Lundkvist varma applåder som tack för en lyckad cykelutflykt.

Rune Sahlström

Foto: Sahlströmspoiken

En försmak av julen

Får vi på HEMBYGDSFÖRENINGENS resa till Åsby Trädgård i Hallstahammar och Västanfors hembygdsgård i Fagersta

den 25 november 2000, vi samlas 08.15 vid Väsby station.

Resan går över Enköping och Västerås mot Hallstahammar och Åsby Trädgård, som nyligen öppnat sin stora julmarknad. Där dricker vi förmiddagskaffe i djungelkafeet och det finns tillfälle att köpa blommor, julsaker och livsmedel.

Via Surahammar kommer vi så till Brukshotellet i Fagersta, där vi äter ett enkelt julbord.

Vid Västanfors hembygdsgård kommer vi så att få ta del av mellansveriges populäraste julprogram. Vår guide berättar om jul hos bergsmannen anno 1850 i stugan som är från 1700-talet och sedan besöker vi det närliggande herrgårdsmuseet och ser hur brukspatronens jul firades i lyx och överflöd. Glögg brukar serveras i herrgårdsköket.

Eftermiddagskaffet dricker vi i kaffestugan Vitmossen där kakelugnen värmer. Vi kan också ta en titt i det gamla sädesmagasinets handelsbod, där det förutom alla tänkbara julklappar också finns gottebord och slöjdare på plats. Hemkomst ca 18.30-19.00

Du kommer väl med!

Resan kostar 450 kr per person. Anmälan till Inga Lisa Gustafsson, tel: 590 336 42.

Sista anmälningsdag Onsdag 1 november.

OBS! Anmälan är bindande. En förutsättning för att resan skall bli av är att deltagarantalet blir minst 30 personer.

Resan anordnas i samverkan med Birgitta Resor och Vuxenskolan.

Välkomna !

Hembygdsföreningens synpunkter till Stadsbyggnadsnämnden på samrådsförslaget

Detaljplan för område väster om centrum i centrala Väsby

26 juni 2000

/.../

Hembygdsföreningen har tagit del av förslaget och vi ger här trots den ytterst begränsade tiden följande synpunkter men förutsätter att möjligheter ges att under en mer realistisk remisstid komma med ytterligare synpunkter.

Förläng remisstiden!

Samrådstiden är oacceptabelt kort med tanke på att den infaller under sommaren. Den korta tiden gör det svårt för föreningar att diskutera förslaget. Vi noterar att två andra aktuella detaljplaner (Värmeverket, Södra Paradisvägen) vilka båda är betydligt mindre komplicerade getts en samråds-/remisstid 21 juni - 29 augusti. Vi kräver att samrådstiden för den här aktuella planen, med tanke på dess betydelse, förlängs till slutet av augusti.

Formella och tekniska brister i förslaget

Planen är svårläst, detta gäller främst själva Plankartan med bestämmelser. Skalangivelsen för fasadskisserna är felaktig (troligen är dessa utförda i 1:400 och här i nedkopierat skick är de 1:800) - skalstocken för planerna (1:1000 [motsv 1:2000 i nedkopierat skick]) verkar ha kommit med av bara farten.

Planförslaget är inte fullständigt. Följande material saknas:

- Program för Miljöanpassade och sunda hus, maj 2000 (är detta samma som de under Illustration med beskrivning/Bebyggelse omnämnda riktlinjer som byggherrarna och kommunen utarbetat mars 2000?)

- Färgsättningsprogram (Plankarta med bestämmelser: "Färgval skall följa särskilt färgsättningsprogram"; Genomförande-beskrivning/Tekniska frågor [sic!]: "Vid exploa-

tering av området ska ett gemensamt färgsättningsprogram föreligga".

Dessa dokument är väsentliga för att bedöma helheten av planförslaget.

Planförslaget

Vi tycker att huvudintentionerna i planen är bra:

- bygga nya bostäder centralt i kommunen
- förtätning i rimlig skala
- att parkeringsplatsens stora tomma "hål" i stadsbilden försvinner
- butiksstråk av småstadskaraktär

Generella synpunkter:

- Längs Centralvägen och Dragonvägen bör alla hus ges sådana planbestämmelser att butiker och andra lokaler kan inrymmas. Om det i framtiden inte finns behov av dessa lokaler kan de utnyttjas till bostäder (exakt plan-teknisk lösning går vi inte in på).

- Vi säger nej till att det byggs högre än 4 våningar (hörnhuset Centralvägen - Dragonvägen).

- Befintlig vegetation måste bevaras. Främst gäller detta de större träden vid Centralvägen. Även om det är tänkt att den nya bebyggelsen ska ha en "grön" karaktär så tar det decennier innan nyplanterade träd får samma storlek som de befintliga.

Mötet mellan äldre och ny bebyggelse

I "Beskrivning av förslaget", underrubriken "Kultur" står det:

"Övergången mellan den nya bebyggelsen och Folkparksområdet och Gamla Väsby utformas på ett naturligt och pietetsfullt sätt."

Viktigt i detta sammanhang är att man klart kan urskilja när olika delar av bebyggelsen tillkommit. D.v.s. de tidstypiska dragen för

olika hus måste bevaras och i vissa fall återställas. För att se gränserna mellan Gamla Väsby och den tillkommande bebyggelse bör därför färgsättningen av den befintliga bebyggelsen i kv Vilunda 6:17, det kallt lila-färgade kvarteret återställas i en kulör som motsvarar det tidiga 1950-talets färgsättningsprinciper, t ex den varma lejongula kulör som fanns fram till renoveringen för drygt 10 år sedan.

Mötet mellan ny och befintlig bebyggelse vid Genvägen 2A och Centralvägen 8 och 10 är dåligt studerade:

- Den lilla platsbildningen mellan de tre gavlarna till Centralvägen 8, det nya huset därefter och Genvägen 2A risker att bli ett kallt "skugghål."

- Den föreslagna huslängan som byggs samman med Centralvägen 10 tar bort värdefulla träd (norr och nordväst om Centralvägen 10).

Dåligt sammanhang med andra planer för centrala Väsby

Folkets hus finns med i planen med förslagen ökad höjd/byggrätt. Vi anser att denna del av planen inte går att bedöma i och med att den inte relateras till förslaget (i den fördjupade översiktsplanen för centrala Väsby) om ett stadstorg med stadshus, kulturhus/ bibliotek m m norr om centrum.

Det är olyckligt att förslagen delas upp i flera olika detaljplaner (den första [i nov 1999] behandlade utformningen av gator och torg lösryckt från bebyggelsen. Vi efterlyser ett samlat förslag för centrala Väsby.

För Upplands Väsby Hembygdsförening

Klas Lundkvist

Rune Sahlström,
ordförande

Centralvägens väl uppväxta träd som riskerar försvinna.

Foto: Klas Lundkvist

Brev till Hembygdsförbund och hembygdsföreningar

Så är årets riksstämma över. Det blev som vanligt en blandning av fest och allvar. Ca 220 personer deltog under stämmodagarna och utflykterna. Det tycks som om riksstämman mer och mer blir en viktig träffpunkt för oss inom hembygdsrörelsen. Läs mer om stämman i det rykande färska nyhetsbrevet Aktuellt.

Under stämman väckte Birgitta Holmén, Halländska hembygdsrådet, frågan om hur lantmäterimyndigheten behandlar bynamnen. Vad står egentligen i Kulturarvsutredningen och hur har ärendet behandlats av Riksdagen, undrade Holmén. SHFs sakkunnige inom området, Ivar Högstrom, informerar i bilagda blad om hur det står till med fastighetsbildningslagen. Vi bifogar även SHFs underlag till riksdagsmotion i ämnet.

Det är inte alla som känner till hur hembygdsrörelsen arbetar och vad Sveriges Hembygdsförbund är. För att råda bot på sådan okunnighet har SHF tagit fram en informationsfolder som i korthet tar upp hembygdsrörelsen viktigaste uppgifter. Foldern är tänkt att användas i kontakter med myndigheter, kommuner och sponsorer. Den kan vara bra att skicka med när föreningen/förbundet söker bidrag. En blivande sponsor får här svar på sina frågor.

Sveriges Hembygdsförbund önskar alla en bra hembygdsommar!

Stockholm den 14 juni 2000

Gunilla Lindberg
informationssekreterare

Efterlysning!!!

Eftersom vår kära medarbetare i redaktionskommitten Ann Mari Karlsson efter 13 års fantastiskt och berömligt arbete nu lämnar på egen begäran uppdraget för tidningen Hembygden i redaktionen från årsmötet 2001, så efterlyser vi härmed någon person som kan tänka sig att efterträda Ann Mari på redaktionsjobbet. Ann Mari har lovat att sitta kvar i redaktionen fram till årsmötet 2001, då hon även under tiden fram till årsmötet kan ta hand om efterträdaren och insätta denne i arbetet på bästa sätt i redaktionsjobbet, så hör av Er till styrelsen med tips eller om Ni själva kan tänka Er att inträda i uppgiften.

Ordförande.

Runstensturererna i maj

Lördag 6 maj och tisdagskvällen 16 maj ordnade Hembygdsföreningen två runstensturer. Ett 15-tal deltagare slöt upp båda dagarna. På lördagen inledde vår guide Jan Axelsson från institutionen för Nordiska språk

Jan Axelsson berättar om Ladbrostenen.

vid Uppsala universitet med en kort inledning om runornas historia och runalfabetet men vi kom mest att diskutera den viktiga frågan om vården av våra runstenar och det faddersystem som finns för att bevaka runstenarnas skick och hur man bäst tar hand om dem.

Runstenarna är i dag utsatta för många påfrestningar: luftföroreningar, vibrationer och i viss mån lavar. Till detta kommer direkt skadegörelse oftast i form av klotter.

Den som är runstensfadder ska:

- röja fritt kring runstenen (ska ske i samförstånd med markägaren, markägare har förtur till att bli fadder till runstenar på egen mark).
- tvätta stenen med rent vatten och mjuk borste, lösa lavar får borstas bort
- all annan rengöring och målningar får utföras endast av sakkunniga (t. ex. stenkonservator).

- hålla kontakt med Länsstyrelse och Riksantikvarieämbetet/"Runverket" och meddela skador och vårdbehov.

Med kommunens minibuss tog vi oss snabbt och smidigt fram till ett urval av det 70-tal runstenar som finns inom kommunen. Lördagens tur gick till Ladbrostenen, stenen bakom Gamla Apoteket, stenarna vid Hammarby kyrka, stenen vid Viks dragontorp - ett exempel på en sten som behöver vård - samt två stenar i Skälby, bl. a. den fina Öpirstenen.

På tisdagskvällen började vi med stenen i stigluckan till Eds kyrka - denna runsten är en kopia - originalet finns sedan 1600-talet i Oxford - runblocket vid Kyrkstigen, några av stenarna vid Norra Berget, runhällen i vid Ekebyvägen (se foto) samt stenarna runt Fresta Kyrka.

Tillsammans var det två trevliga och lärorika turer. Från styrelsen sida vill vi rikta ett varmt tack till vår mycket kunnige guide Jan Axelsson.

Hembygdsföreningens styrelse har diskuterat att följa upp frågan om runstensfaddrar och planerar att samla alla faddrar som finns inom kommunen och andra hembygdsvänner intresserade av runstenar. Tanken är att bjuda in någon från "Runverket"/Riksantikvarieäm-

Deltagarna i runstensturen studerar runhällen vid Ekebyvägen i Fresta.

Lite Runhistorik och litteraturtips:

- Den första runraden med 24 tecken går tillbaka till 200 e Kr. I Uppland finns det endast på två stenar och på den s.k. Vallentuna-tårningen

- Runraden med 16 tecken finns från och med 700-talet och i flera varianter.

1. Normalrunor: den vanliga typen i Danmark och i delar av Sverige.

2. Kortkvistrunor: en förenklad variant med kortare utskjutande streck, används främst i Norge och Sverige.

3. De medeltida eller stungna runorna: för att få fler tecken/bokstäver började man sätta punkter på ("stinga") runorna.

- Runstenarna görs under ett kort tidsskede - från sent 900-tal, främst i Danmark och fram till 1100-talets början. Kopplingen till kristnandet är stark. Många är minnesstenar över döda släktingar. Det finns teorier om att vissa stenar är arvsdokument.

- Runristarna arbetade både lokalt och över större regioner. Bland de mer kända och som finns representerade i UpplandsVäsby är Öpir, Visäte och Fot.

- Runalfabetet förekommer efter början av 1100-talet främst på så kallade runstavar och andra träföremål och används lokalt och regionalt som ett alternativ till att skriva på papper och som ett parallellt språk till det officiella.

Att läsa:

- De tre sockenvisa småhäftena

Runristningar i Ed (Fresta, Hammarby)

som kommunen gett ut tillsammans med Länsmuseet. Kan köpas på Hembygdsgården eller på Biblioteket.

- Upplands Runinskrifter

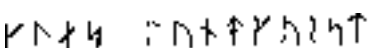
av Elias Wessén och Sven B F Jansson
(finns på Hembygdsgården)

- Runinskrifter i Sverige

Sven B F Jansson

- Runmärkt - från brev till klotter

tar upp runornas användning efter runstenarna

 /KL

Länsårsmötet 25 mars 2000

Den 25 mars träffades länets hembygdsföreningar till årsmöte i Djursholms samskola. Av länets 107 föreningar hade 48 skickat ombud. Från vår förening deltog Gunilla Ahlberg, Inga Lisa Gustafsson, Bo Larsson, Klas Lundkvist och Rune Sahlström.

Inledningsvis presenterade dagens värdar, de fyra hembygdsföreningarna i Danderyds kommun: Samfundet Djursholms forntid och framtid, Danderyds hembygdsförening, Sällskapet Amorina i Stocksund och Enebybergs gårds vänner sina respektive föreningar och verksamhet. För uppskattade musikinslag stod

Danderyds spelmän, Danderydskören och Ekebyskolans barnkör.

Årsmötesförhandlingarna

Själva årsmötet var ytterst odramatiskt. Den viktigaste sakfrågan som var uppe till behandling är att länets hembygdsföreningar behöver synas mera utåt och att vi därför måste satsa ordentligt på information och marknadsföring. Bakgrunden är att antalet medlemmar minskar. 1999 var antalet medlemmar i länets hembygdsföreningar 37065 - en minskning med över 2000 sedan 1998. Frågan fördes också vidare till Riksstämman i

form av en motion. I en kommande informationssatsning kommer hemsidor på internet att vara **en** del.

Till ordförande för länsförbundet omvaldes Göran Furuland. Efter riksstämmans styrelseval är Furuland nu ordförande även i förbundsstyrelsen.

Djursholms samskola

Om inte själva mötet var så intressant så var platsen Djursholms samskola från 1910-talet desto mer intressant. Skolan är ritad av den framstående skolarkitekten Georg A Nilsson. Nilsson var från runt 1900 och fram till 1920-talet en av de mer nyskapande svenska arkitekterna och hans byggnader utmärks ofta av ett radikalt jugendinspirerat formspråk med tydliga influenser från Centraleuropa, främst Wien.

Bland Nilssons mest kända verk är en rad folkskolor i Stockholms innerstad: Matteus, Adolf Fredrik och Högalid och i förorterna bl.a. Enskede och Örby samt en rad landsortsskolor.

Cedergrenska Tornet

Efter förhandlingarna kunde deltagarna välja på tre turer genom olika delar av Danderyd, Djursholm och Stocksund. Väsbydelegationen valde turen till Stocksund och det Cedergrenska Tornet där efterlängtat eftermiddagskaffe väntade

Tornet är uppfört som privatbostad i det sena 1800-talets medeltidsinspirerade anda med ett klart redovisande av material och byggnadsteknik. Det ritades i mitten av 1890-talet och är ett ungdomsverk av arkitekten L I Wahlman (inte långt från Cedergrenska tornet ligger Wahlmans egen nationalromantiska "villa Tallom" från 1904). Byggnaden påbörjades 1896 men blev aldrig riktigt klart. Efter renoveringsarbeten under 1990-talet innehåller tornet i dag konferenslokaler och restaurang (öppet för allmänheten på söndagar). Även den omgivande parken med unika växter och träd är sevärd.

Text och foto: Klas Lundkvist

Djursholms Samskola

Upplösning av Korsord 2/00

Vinnare: Eva Eriksson, Kerstin Eckerrot och Eric D Edström

Ordgåta:

Vilket ord döljer sig här?

R	E	F
S	E	T
K	N	I

ORDNINGSFÖRESKRIFTER FÖR HEMBYGDSGÅRDENS LADUGÅRD

Ladugården uthyres endast till slutna sällskap och till kursverksamhet, dock ej till ungdomsfester eller fester med dans. Slutet sällskap är en begränsad krets av personer, som har någon form av gemensamt intresse eller tillhör samma gemensamma sammanslutning.

Hyresgästen ansvarar för att inga obehöriga får tillträde till lokalen.

Eventuell diskning och städning sköts av hyresgästen, om så ej sker debiteras en extra avgift på 200 kr.

All skadegörelse som orsakas av hyresgästen skall ersättas av denne.

Efter avslutad aktivitet skall hyresgästen tillse att belysningen släcks och att kranar, fönster och dörrar stängs.

Vid ommöblering skall lokalen återställas i ursprungligt skick.

I övrigt skall hyresgästen följa de anvisningar som lämnas av boställsvärdinnan.

Nycklar hämtas hos boställsvärdinnan efter överenskommelse och lämnas åter senast dagen efter hyrestillfället.

Lokalen skall vara utrymd senast kl 24.00

AVGIFTER: per kväll 500 kr

enskilda korta sammankomster 100 kr per timme

kurser med minst 5 kurssammankomster 50 kr per timme

För tillgång till pentry tillkommer en fast avgift på 50 kr

Boställsvärdinnor: Nora Lundberg, Hagvägen 11, tel 590 335 49

Anne Maxe, Kvarnvägen 18, tel 590 313 53

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2000-2001

	Telefon
Rune Sahlström, ordförande	590 335 58
Gunilla Ahlberg, sekreterare	590 834 40
Bo Larsson, kassör	590 339 94
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Ulf Gustafsson, vice ordf., boställsvård	590 928 58
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Carin Törner, ledamot	590 870 69
Bengt Hedlund, kommunvald ledamot	590 304 95

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Kjerstin Björkman,
Gunilla Kinell, Margareta Johansson,
Arnold Härmark, Vivi Wallin

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Ann Mari Karlsson, redaktionskommitté	590 314 23
Lennart Hedlund, redaktionskommitté	590 911 92
Carin Törner, styrelsens representant	590 870 69

REVISORER ORDINARIE

Björn Lundin
Harald Forslund

ERSÄTTARE

Lars Eklund
Frank Granåker

BOSTÄLLSVÄRDINNOR

Nora Lundberg	590 335 49
Anne Maxe	590 313 53

Valberedning

Kerstin Hammarin, Harald Torkelsson,
Lennart Hedlund

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 4 December 2000
Årgång 29

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Ordföranden har ordet	3
Höstmöten med Sture Werlinder	4
Arbetsträffar på Hembygdsgården	5
Årsprogram 2001	7
Väsby Järnhandel.....	9
Rapport från Runby Nedra.....	10
Granen står så grön och grann i stugan	11
Juldikt	13
Bokloppis	14
Skolbesök	15
Mojsen - minnen från ett matställe	16
Prästgårdens flygel fick nytt liv.....	18
Korsord	24

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten • Tryck: Wäsby Tryckeri

Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet

Bästa hembygdsvänner!

Vad tiden hastigt flyger iväg, och vi är redan inne i sista kvartalet av år 2000, och vi börjar så smått planeringen för nästa års verksamhet i föreningen.

Dessutom har i denna sena årstid våra myndigheter lagt en annan väsentlig börda på de innevånare som inte uppnått pensionsålder ännu, nämligen att senast den 5 november, ta ställning till valet av pensionsfonder i vårt premiepensionsval, med fonder hit och dit, och att försöka ta ställning till våra framtida pensioner så gott det nu går, vilket har visat sig vara svårt att välja det bästa och rätta för var och en i denna situation för oss som är noviser i ämnet.

Stöld på Hembygdsgården

Jag kan också nämna en tråkig historia med en stöld från Hembygdsgården som skedde i början av oktober.

Nämligen det faktum att entrégrindarna en natt mellan lördag och söndag den 8 och 9 okt blev stulna och bortforslade från Hembygdsgården, "jo Ni läste rätt"! Hur det försvann eller vem förövaren eller förövarna är har varken vi eller polisen kunnat spåra, saken är i alla fall polisanmäld.

Tydligen har man inte längre någon respekt eller moral gentemot ideellt arbetande föreningar längre. Vad kan vi då göra för att undvika dylika stölder och tillgrepp undrar man? Vi har diskuterat att montera upp någon form av larm, men detta ställer sig kostnadsmässigt rätt så dyrt, men detta är utan tvekan mycket bekymmersamt om vi betänker att det kan upprepa sig om vi inte vidtar några åtgärder mot liknande tillgrepp.

Stolpskylt till Hembygdsgården

Så snabbt över till lite positiva inslag: Vid det senaste styrelsemötet lades ett förslag från undertecknad om att en vacker skylt strax utanför Hembygdsgårdens inhägnad borde uppsättas med en text som upplyser om Hembygdsgårdens läge, och en avtagbar sate-litskylt som hänges under den fasta skylten

[huvudskylt] med texten "ÖPPET" när Hembygdsgården är öppen och när aktiviteter pågår där. Styrelsen beslutade då att ge förslaget laga kraft och tillse att skylten tillverkas och kommer på plats så fort som möj-

ligt, styrelsen gav då Ulf och undertecknad uppdraget att ordna med byggnadslovs-handlingar och jag uppdraget att undersöka utformningen av skylt och skyltstolpe samt kostnaden för detta.

Efter konsultation med "Konstsmeden" vid Hammarby Gamla Apotek, som lämnade oss ett konstnärligt utformningsförslag och kostnadsförslag med ett totalpris på 6000 skr för smidd stolpe och två st. smidda skyltar med upphängningar och målad med text på båda sidor, varvid styrelsen den 6 okt tog ett enhälligt beslut om inköp av detta, samt godkände även den angivna offererade totalkostnaden, varvid en beställning upprättades till Konstsmedjan och metallkonstnär Kalervo Rautakangas vid Hammarby Gamla Apotek som fick uppdraget att färdigställa nämnda smidesprojekt, varefter den blev klar och levererad ca fjorton dagar senare, samtidigt som bygglovs godkännande från kommunen kom samma vecka till föreningen.

Torsdagen den 19 okt grävde vi stolpgropen och göt fast upphängningsstolpen med 50 kg betong och armering. Lördagen den 21 okt vid tiden för bokloppis hängdes skyltarna upp med en liten invigningsceremoni och fotografering. Så ta gärna tillfället så fort som möjligt och åk upp till Hembygdsgården [Pukslagargatan] och beskåda den vackra utsmyckade hembygdsskylten.

Höstmöten med Sture Werlinder

Vi har vid tre sammankomster haft föreläsning i sept och okt vid Hembygdsgården och ladugården, med aktuella ämnen som: 1. Byggnadsvård, 2. Gamla hantverk och hantverkare i Upplands Väsby, 3. Dokumentation, Arkivarbete och Ljudupptagning. Föredrags-hållare var Sture Werlinder från Länsförbundet. Alla tre föreläsningarna var mycket intressanta

och kunskapshöjande för deltagarna, en inte så ringa skara hade hörsammat inbjudan och samlats till mötena, där deltagarna även bjöds på kaffe i pauserna.

Vid de första två föreläsningarna hade vi samarbete på prov med Vuxenskolan på det ekonomiska planet, vilket betyder att Vuxenskolan bidrar med ekonomiskt stöd till föreläsningens arvode, men vi står som huvudarrangör och kommer vid årsslutet att utvärdera resultatet av detta.

Vid den första föreläsningen som handlade om byggnadsvård gick samtliga deltagare runt Hembygdsgårdens byggnader i slutet av mötet med Sture Werlinder som ciceron och besiktningssman, vilket resulterade i ett antal åtgärdsplaner för reparationer av aktuella åtgärder som måste vidtagas per omgående. Ulf fick i uppdrag att vidtala kommunens byggnadsansvarige i ärendet för att få de utpekade bristerna åtgärdade.

En lista med besiktningsspunkterna finns tillgänglig att få för den som är intresserad.

Arbesträffar på Hembygdsgården

På styrelsens initiativ har vi i sommar påbörjat något som vi kallar för arbetsträffar och öppet hus på Hembygdsgården, tredje torsdagen mellan kl: 18.00 och 20.00 varje månad f.o.m. maj och t.o.m. september, där vi kan jobba med olika projekt t.ex. reparationer, kompletteringar i fastigheten, dokumentation och arkivarbete, trädgårdsarbete, öppet hus m.m. ja listan kan göras hur lång som helst.

Idén och syftet med detta är att vi önskar att få en så levande Hembygdsgård som möjligt och erbjuda möjlighet för intresserade att delta i hembygdarbetet och kanske dessutom locka till nya medlemskap samt att höja trivseln tillsammans i vår förening.

Vi har provat detta under sommaren och hösten i år och funnit att det finns behov för detta, så även om Du inte är med i styrelsen är alla varmt välkomna att delta i de olika projekten för en levande Hembygdsgård.

Vi har upprättat en målinriktad arbetslista för detta med många spännande och roliga projektarbeten, så varmt välkomna till träffarna!

Vi kör igång igen torsdagen den 24 maj 2001.

Nya arbetsgrupper

Styrelsen har också under hösten inrättat tre nya arbetsgrupper.

En programkommitté som har till uppgift att upprätta hela årets kalendarium med aktiviteter och program.

Samt en reklam- och marknadsföringskommitté, som har till uppgift att annonsera och sprida våra program och aktiviteter och kanske upprätta vissa utställningar på bibliotek och andra stora kommunarrangemang.

Den tredje kommittén skall jobba med dokumentation och arkivering på Hembygdsgården.

Namnen på kommittédeltagarna kommer att redovisas i nästa nummer av Hembygden.

Tack för ordet

M.V.H.

R. Sahlström

Efterlysning 1

Eftersom vi planerar att starta Café-verksamhet med Öppet hus på Hembygdsgården 2001, med start den 16 maj och t.o.m. den 16 september, onsdagar och söndagar mellan kl. 12.00 och 16.00 om det nu går i lås och om det finnes fyra/fem intresserade damer i föreningen som har tid och ork att stå för arbetsinsatserna tillsammans med Inga Lisa Gustafsson? Tanken med denna utmaning från föreningens sida är i första hand om den går att genomföra att försöka göra föreningen och Hembygdsgården mera känd för UpplandsVäsbys innevånare, där man kan komma och ta en kopp kaffe, trivas tillsammans och få information om vår förening och verksamhet, lära känna våra gamla och nya traditioner, kanske sitta och prata en stund och möjligtvis sälja våra böcker och vykort eller värva någon ny medlem. Hör av Er till Inga Lisa eller till ordföranden.

Efterlysning 2

Eftersom vår kära medarbetare i redaktionskommittén Ann Mari Karlsson efter 13 års fantastiskt och berömligt arbete nu lämnar uppdraget för tidningen Hembygden i redaktionen från årsmötet 2001, så efterlyses härmed någon person som kan tänka sig att efterträda Ann Mari på redaktionsjobbet.

Ann Mari har lovat att sitta kvar i redaktionen fram till årsmötet 2001, då hon även under tiden fram till årsmötet tar hand om efterträdaren och instruerar denne i arbetet på bästa sätt i redaktionsjobbet, så hör av Er till styrelsen med tips eller om Ni själva kan tänka Er att inträda i detta intressanta och spännande uppdrag

Årsprogram 2001

Januari

Söndagen den 21 kl: 13.00

i Ladugården. Diabilder, från Väsby, Höga Kusten, Paris, Kina, Ryskland m.m

Björn Engstrand från SJ foto-klubb visar bilder och berättar. Kaffe till självkostnadspris.

Februari

Onsdagen den 7 kl: 18.00

Förevisning av fotoarkiven. Del 1: vi samlas utanför kulturcentrum (biblioteket) kl: 18.00 där vi blir förevisade i Väsbyrummet.

Därefter tar vi en kort promenad till Väsby centrum och kommunalkontoret plan 2 där Mikael Bonnevier visar och guidar oss i fotoarkivet.

Lördagen den 17 kl: 13.00-15.00

i Ladugården. Stor bokloppis

Mars

Söndagen den 4 kl: 13.00

i Ladugården. Stor konstutställning av Akvarell, Olja, Lapptäcken, Konsthantverk, Smide, Bildvävnad m.m. samtidigt som vi lyssnar till någon musikgrupp.

Lördagen den 17 kl: 13.00

i Ladugården. Årsmöte. Underhållning, kaffe samt förklädesutställning

April

Söndag den 8 kl: 13.00

i Ladugården. Antuna på Almqvist tid. Kåseri av Gunnar Brusewitz. Kaffe till självkostnadspris

Torsdag den 19 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Söndagen den 29 kl: 12.00

Fysingen run. Cykelutflykt med Klas Lundkvist, samling vid Hammarby apotek.

Maj

Onsdagen den 9 kl: 18.00

i Ladugården. Kaffe serveras. Marit Åhlén från Riksantikvarieämbetet berättar och informerar om Runstenar. Runstensfaddrar för Runstenar i Upplands Väsby inbjudes speciellt

Torsdag den 17 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Söndagen den 20 kl: 13.00

Samling vid Hembygdsgården. Byggnadsvård, Klas Lundkvist visar hur man glasar och kittar om gamla fönsterbågar Att diskutera: I maj kör vi igång sommarcaféet!

Onsdagar och söndagar f.o.m den 16 maj t.o.m. den 16 sept?

Juni

Onsdag den 6 kl: xxxx

Nationaldagsfirandet på
Hembygdsgården

Torsdag den 21 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Fredag den 22 kl: xxxx

på Hembygdsgården servering
med saft och kaffe

Midsommarfirande med folkdans
och dans kring majstången

Juli

Söndagen den 1 kl: 11.00

på Hembygdsgården

Sommargudstjänst ute på tunet.
Kyrkkaffe.

Augusti

Söndagen den 19 kl: 13.30-16.00

på Hembygdsgården servering
med kaffe, te, saft och bröd.

Hembygdsgårdens dag med
Loppis, hantverk samt

demonstration av konstsmide och
krukmakeri.

Torsdag den 23 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

September

Föreningsresa till Roslagsmuseet

Torsdag den 20 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Oktober

Lördagen den 22 kl: 13.00-16.00

i Ladugården. Stort bokloppis

November

Lördag eller söndag den xxxxx kl: 13.00-16.00

i Ladugården kaffe, saft och
varmkorv serveras. Julbasar

December

Fredag den 28 kl: 19.00

i Ladugården Gröt, kaffe, bröd
och sång och musik serveras

Den traditionella Grötfesten på
Menlösa barns dag

SE HIT!

Ett par pigga och alerta personer sökes för
att hålla Hembygdsgården mera öppen i vår
och sommar. Det är bra om du har ett glatt
humör och färdighet i kaffekokning. Hör av
dig till Inga Lisa Gustafsson, tel 590 336 42
eller Rune Sahlström, tel 590 335 58.

Väsby Järnhandel har lämnat Väsbyvägen

- Så synd att ni ska flytta! Det säger många när de hör att affären ska upphöra här på Väsbyvägen och flytta till nya lokaler på Optimusvägen. Det säger Peter Wilund, som varit ägare till järnaffären i 12 år och hyrt affärslokalen av husets ägare.

Skälet till flytten är att lokalerna är uråldriga och tungarbetade och att en extra anställd krävs för att kunderna ska kunna expedieras, berättar Peter Wilund.

Järnhandeln har funnits i huset i ca 50 år men startade längre upp på Väsbyvägen nämligen i det hus där nu Svensk fastighetsförmedling finns. Holger Fermstedt hette järnhandelns förste ägare.

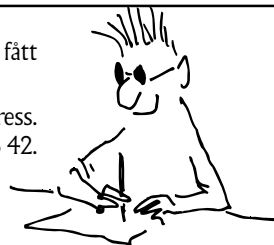
Hembygden återkommer längre fram med mer uppgifter om denna järnhandelsepok i hjärtat av Upplands Väsby.

Det vi ser idag kan vara historia i morgon. Så här såg det ut en oktoberdag i korsningen Väsbyvägen-Industrivägen. Foto: Carin Törner.

Har du betalat medlemsavgiften för 2000 men ändå fått påminnelse?

Vi har fyra stycken inbetalningar utan namn och adress. Ring och kontrollera med Inga Lisa Gustafsson, tel 590 336 42.

Väsbyfestival också på Hembygdsgården...

Den som ville ha lite mer lugn och ro kunde söka sig till Hembygdsgården lördagen den 2 september när det var Väsbyfestival på Vilundavallen.

Hembygdsföreningen höll öppet med kaffeservering, tipspromenad och Loppmarknad på gårdstunet. Vinnare blev Johan Wallin med 8 rätt, därpå följde Marguerite Johansson och Åke Nyblom med vardera sju rätt.

Hembygdsföreningens registrator Inga Lisa Gustafsson och ordföranden Rune Sahlström rättade deltagarnas frågor efter avslutad tipspromenad. Köksbordet i Hembygdsgården är en trivsamt plats att samlas kring. Foto: Carin Törner.

Loppis ger pengar

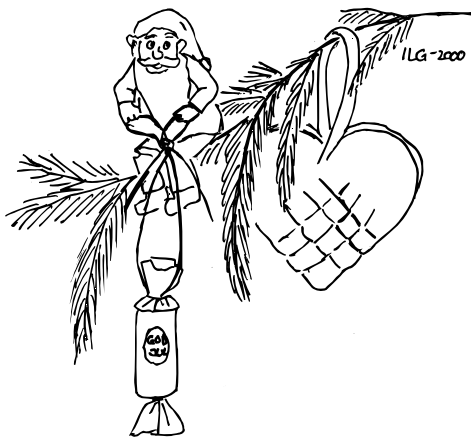
Hembygdsföreningens loppmarknader är ofta välbesökta och ger värdefulla tillskott till föreningens kassa. Denna lördag inbringade loppisen kr 1 571:50 och kaffeserveringen 321 kronor.

Hembygdsföreningens loppmarknader är uppskattade. Bilden togs den 2 september. Foto: Carin Törner.

GRANEN STÅR SÅ GRÖN OCH GRANN I STUGAN

Granen står så mörk och grön
under glans och glitter:
Julens stjärna, blid och skön
högst i toppen sitter.
Bloss och ljus
glimma klart
i vårt hus
underbart.
Granen står så mörk och grön
under glans och glitter.

Bland de många traditioner som hör julen till, är julgranen den mest självklara och ofrånkomliga. Ingen jul utan julgran, eller hur? Julgranen som sådan är dock en sen företeelse i vårt land. Den första beskrivningen av ett svenskt julträd, som tagits in inomhus, är från 1741 och kommer från herrgården Stora Sandby i Södermanland. Den var klädd med saffranskringlor, äpplen och vaxljus.

De tidigast kända julträden över huvud taget är de som de tyska skräna ställde i sina samlingshus på 1400-talet. De klädde träden med gåvor till skråmedlemmarnas barn.

Först under senare delen av 1800-talet och i början av 1900-talet blev det vanligt med julgran i svenska bondehem. Däremot förekom i äldre tider att man tog hem "julruskor", dvs. avkvistade granar med toppen kvar, som man satte framför huset. Så småningom klev granen in i husen och bruket spred sig från Tyskland upp till nordligare breddgrader - först bland ståndspersoner och sedan till gemene man. Förr i tiden var det ont om utrymme i många hem och då hängde man upp den lilla julgranen i taket ovanför

julbordet. På så sätt kunde inte heller små barn komma åt granens prydnader.

Utsmyckningen av granen har gamla anor. Man hängde prydnader och godsaker på granens grenar och i slutet av 1700-talet började man i Europa även förse den med ljus. Fram till mitten av 1800-talet var den vanligaste klädseln vaxljus och ätbara saker, såsom bakverk, konfekt och frukt (äpplen). Samtidigt som det blev vanligare att ha julgran, blev klädseln av den mer varierad. Inledningen till "Ett hem" 1898 av Carl Larsson illustreras med en spretig julgran, som är prydd med ljus, pepparkaksfigurer, flätade korgar och fem stora svenska flaggor i toppen. Jenny Nyströms teckningar till tidskrifterna Julklockan och Jultomten strax efter sekelskiftet visar ungefär samma saker: ljus, äpplen, flaggor och flätade korgar av papper.

I storstäderna fanns fr o m omkring 1880 julgransprydnader att köpa: glaskulor, bokmärken, glitter, små dockor av vadd, tyg eller papper - allt importerat från kontinenten. Efter år 1900 kunde man på postorder skicka efter julgransartiklar såsom glaskulor i olika

färger, glasfigurer, tomtar och änglar av vadd, stjärnor, istappar, girlander av glitter, flaggor m.m. Julgranspynt tillverkades också i hemmen efter beskrivning i olika tidskrifter.

Läseboken Hem och Hembygd i Önnemo 1926 beskriver jul i Sörgården på följande sätt:

... I vedboden låg en julgransfot kvar sedan förra julen. Gustav tog reda på den, passade in den nya granen i den och bar så in den i kammaren. Där brukade alltid julgranen stå, mitt på golvet. "Nu får ni klä granen, flickor", sade mor Anna, som hade brättom med andra sysslor. Och Karin och Greta skyndade att hänga i granen röda äpplen av dem som mor hade förvarade i boden, pepparkaksdjuren, som de själva hade bakat, stjärnor, som de klippt ut av guldpaper och karameller, som de köpt i handelsboden, men själva lagt in i brokiga silkespaper med långa, klippta fransar. Så stucko de ljus i ljushållarna och satte fast dem i granen.

Allt emellanåt kommo Sven och Olle och ville titta på. Men flickorna körde alltid bort dem. "Ni får inte se granen förrän den är färdig", sade de ...

I de flesta hem har man sina speciella jultraditioner. Man tar fram samma gamla julprydnader. Man ska ha samma slags gran och samma slags mat. Man arrangerar helgen på samma sätt, som man alltid har gjort - som när barnen var små, som när man själv var liten. Det är som en ritual, som man upprepar och vill känna igen.

Från min egen barndom på 1940-talet minns jag att granen kläddes likadant år från år med glitterstjärna i toppen, flankerad av fyra stora svenska flaggor. Fyra glittergirlander hängde rakt ner och flaggspel på tvären. Julgransljus med hållare av klädnypsmodell och papperskarameller köpta på torget av Karamell-Tilda, som hade sin högsåsong före jul.

Hugo Sabel, nestor i Hembygdsföreningen, bodde som barn i gamla klockargården invid Salems kyrka och minns från sin barndom på 1920-talet att man tog in gra-

nen, satte den i ett träkors och klädde den på julaftons förmiddag. Granprydnaderna bestod av julgranskarameller med fransar i båda ändrar och påklustrade änglar, glitter, vadd, granna glaskulor, äpplen och flaggspel. En flagga eller stjärna satt i toppen. I julgranen hängdes också hemgjorda flätade korgar av papper med hasselnötter i. (Hasselnötterna fanns att plocka i närheten av klockargården.) Hugo berättar också att hans mor till jul brukade sätta en knappt meterhög liten klädd gran på hans systers grav.

Förfrågan om julgransprydnader går vidare till Signelia Häggblom, som liksom Hugo var med och grundade Upplands Väsby Hembygdsförening, men vars hemsocken är Eckerö på Åland. Julgranen var en väldigt viktig sak. Den skulle vara stor och vacker och höggs i skogen strax före jul. I Signelias barndomhem förekom mest enkla prydnader: levande ljus, äpplen från en surapel, som sparats för ändamålet, pepparkakor och papperskarameller. Glitter eller dylikt fanns inte. Granen fick inte stå inne så länge - till Tjugondag Knut skulle den sopas ut och utsopningen av granen var nästan roligare än att ta in den. Pojkarna sprang omkring utanför husen och dunkade i väggarna och flickorna var inomhus och "sopade ut". Dessa traditioner lever ännu kvar i bygden, berättar Signelia, som inom parentes fick åländsk hedersutmärkelse för mångårigt hembygdsarbete 1999 för sina fem historiska romaner och ett flertal teaterpjäser med motiv från Åland.

Knut Pethrus, som bodde på gården "Bredden" i Upplands Väsby med far Lewi Pethrus, pingströrelsens store man, mor och nio syskon, minns från 1930-talet att man varje år ringde till Odenslunda gård för att få en julgran, hämtade den och klädde den någon dag innan själva julafton. Barnen Pethrus var många och ganska livliga, men fadern brukade säga "Låt dem vara barn för hela världen" och i varje fall kunde syskonskaran hålla sig stilla vid tillverkning av papperskarameller och flätade korgar till granen. Knut Pethrus minns

också att granna kulor hörde till granprydnaderna och röda juläpplen från den egna fruktträdgården. Lewi Pethrus var en mycket upptagen person. Förlaget Filadelfia höll julfest på julaftons förmiddag. Därefter följde förplägnad av dussinet hemlösa, som hade fått sitt kvarter ombord på husbåten Arken, som låg vid kaj i Stockholm och först vid fyrtiden på eftermiddagen var familjen Pethrus redo för eget julfirande. Det roligaste med julen var kanske ändå de stora julgransplundringarna, som hölls både hos familjen Pethrus och familjen Lidman (Sven och Brita Lidman, Stora Vilunda). Knut Pethrus menar att de Lidmanska julgransplundringarna var i särklass, eftersom tant Brita var en mästare i sådana arrangemang.

Snart är det dags att ta fram den där gamla kartongen med julgranssakerna igen. Om sor-

timentet behöver utökas eller förnyas, så kan man fortfarande få tips för egen tillverkning av julgranspyrdnader i en del veckotidningar. Nyligen fann jag denna beskrivning på hur man tillverkar en julkaramell i ny, rustik version:

Material: tomma toalettrullar, brunt omslagspapper, vanligt snöre och en lackstång är allt som behövs. Rulla papperet runt rullen och knyt om ändarna med snöre. Lacka mitt på "karamellen". Har du en lackstämpel kan du trycka GOD JUL i lacket. Vill du kan du fylla rullarna med godis. Lycka till!

Inga Lisa Gustafsson

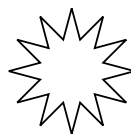
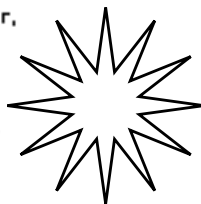
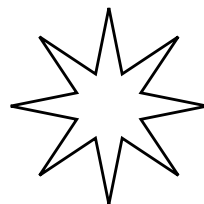
Källor: Inge Lövström: Julen i tro och tradition

Maria Flinck: Granna granen

Du gjorde väl du kom

En juldikt av Carl Michael Bellman

Han ser sig ger hjärtat tynd och fingern sammandrager,
själv av den luf: han gjort nu andvaka i taget
han i vare hand var slag är räknad, mörk och klar,
han räknar själv i dag bländ människor sine dat.
Han som ger alla djur sin kraft att kunna följa,
lär följa, och själv i dag han känner livets möda.
Du gjorde väl, du kom! Din kärlek frälsar oss
Du gjorde väl, du kom! Din kärlek frälsar oss.
Det blod som i dag röd utsläcker avgrundsbloss.
De sjunda uggnaknet, som stölar kring din lirda,
de skänka värdelen liv och mörkrets hävar binda
Du gjorde väl, du kom! Men ack min Frälserman,
din vugga och ditt kors så valan när varann!
Du gjorde väl, du kom! Men ack min Frälserman,
din vugga och ditt kors så valan när varann.

BOKLOPPIS

Den 21 oktober hölls höstens bokloppis i Ladugården. Åtskilliga volymer fann nya ägare under de två timmar boklådan var öppen och man kan nog säga att bokloppisen nu fått fotfäste och funnit sin form och sin publik. I år hade vi också försökt marknadsföra den bättre genom att annonsera inte bara i Hembygden och Lokaltidningen, utan också i Kulturkalendern och genom att sätta upp affischer i samtliga kommunelar och i Kulturcentrum. En bokköpare tyckte att vi skulle ha satt upp anslag även i Konsum och det får vi väl ta till oss och tänka på till nästa år.

Fyra besökare efterfrågade kaffe, men det känns mer ogenomförbart med tanke på att alla bord är upptagna av böcker. Denna gång var bokloppisen ett eldorado för alla deckarläsare, men även romanälskare, bridgebitna, idrottsintresserade och djurvänner kunde göra fynd. Udda saker finns också alltid, vilket glädjer många.

Någon kampanj för läsandet tycks inte behövas i Väsby - heder åt den gentleman, som gick hem med trettio böcker! Totalt inbringade bokförsäljningen 4.407:50.

Nästa bokloppis blir preliminärt den 17 februari 2001, samma tid, samma plats, nytt sortiment.

Inga Lisa Gustafsson

Skolbesök

Under 1998 var jag vid ett par tillfällen inbjuden till skolan för att berätta om min egen skolgång i Väsby på 30-talet.

I Hembygdsbladet skrev jag om besöken och att jag gärna ställde upp, om nya erbjudanden kom. I år har jag faktiskt gjort tre besök, det senaste i Frestaskolan den 2/5, då jag besökte två klasser mellan 09:00-14:30. För en pensionär som jag, blev det en hel arbetsdag, men det var och är roligt att få ställa upp.

Som tidigare blev det frågor av skiftande slag och det var också svårt att få eleverna att tro på allt jag hade att berätta. Den här gången hade jag även gått lite utanför skolgången och hade med mig en medalj från Kungl. Patriotiska Sällskapet, som min far fick vid Optimus 50-års jubileum i Folkets Park 1949.

Som jag anade blev medaljen mycket intressant bland både flickor och pojkar och många frågor dök upp. Bl.a. om Optimus - en av kommunens största inkomstkällor på sin tid, som i det närmaste är okänt bland dagens barn och ungdomar här i Väsby.

Lennart Hedlund

Grötfest

Torsdagen den 28 december 2000

Den traditionella grötfästen som hålls på Menlösa barns dag i Hembygdsgårdens ladugård

Kl: 19.00. Anmälan om deltagande gör Du senast den 17 december till Nora Lundberg, tel. 590 335 49 eller Anne Maxe, tel. 590 313 53.

Mojsen - minnen från ett matställe

Lika välkänt som själva Optimus, men föga omskrivet, var dess näringsställe "Optimus Matsalar", gemenligen kallat "Mojsen". Ingen har kunnat ge någon helt tillfredsställande förklaring till denna benämning – den ärade läsekretsen kan?

Det är för mig okänt när matsalarna öppnade, men min sagesman Lennart Hedlund kommer ihåg att restaurangen fanns 1930 och troligen mycket tidigare än så. Till matstället hörde på 30-talet en egen svinstia, varifrån Lennart har ett livligt minne av slakten. Restauratör var då en fru Holmdahl och varje söndag intog dåvarande direktören vid Optimus, Gilbert Otterström, och sonen Styrbjörn sin middag på Mojsen. Fru Otterström deltog inte i dessa söndagsmiddagar.

Husen där matsalar och personalbostäder var inrymda är rivna, men adressen skulle idag motsvara Optimusvägen 14 (gamla polisstationen). Och varför hette det matsalar och inte matsal? Jo, för att det fanns två matsalar, en för arbetare och en för tjänstemän. Man gick in i samma tambur och skildes sedan åt genom varsin dörr. I arbetarmatsalen portionerades maten ut, medan man som tjänsteman fick servera sig själv vid gående bord.

Solveig Lindroth, som arbetade som hembiträde i Saltsjöbaden, fick på våren 1955 ett tips om att det fanns ett ledigt arbete som restaurangbiträde vid Optimus Matsalar i Upplands Väsby. Hon fick anställning och började arbeta på Mojsen den 1 juni 1955. 100 kr i månaden plus fri kost och logi var lönen. Logiet bestod av ett delat rum på nedre bot-

ten i huset och så småningom ett eget rum en trappa upp i restauratörens, fru Elsy Nilsson, våning.

1955 arbetade sex anställda i rörelsen: Gun Stjärngren (kokerska), Astrid Andersson (?), Birgit Niklasson, Gerda Rosengardt, Violet Kindlund och Solveig Thorborg (senare Lindroth). Ibland ryckte Elsy Nilsson själv in och även hennes syster Signe Svedling och dotter Eivor Adamovicz.

Mojsens baksida
Foto: Solveig Lindroth

Solveig fick börja i köket med litet av varje. Efter en tid fick hon tjänstgöra tillsammans med Astrid i baren. De arbetade omväxlande med portionering och kassa. Köket låg på samma plan som barserveringen och maten bars in i stora plåtkantiner. Köerna kunde bli långa – det var många som utspisades varje dag.

En period började det försvinna pengar och cigaretter och Astrid och Solveig tyckte att situationen var obehaglig och kände sig misstänkta. En matgäst uppdagade dock snart att en nyanställd flicka stoppade pengar i egen ficka i stället för i kassaapparaten och hon

fick omgående sluta. Någon större omsättning av personal förekom annars inte.

Arbetskläder – vita rockar – ingick också i Solveigs lön. Arbetstiden var mellan kl. 7:00 och 18:00 med en eftermiddag i veckan och var tredje lördag och söndag ledig.

På Mojsen serverades både lunch och middag. Det fanns två rätter att välja på till lunch och även en à la carte-matsedel med högre priser. Till middag serverades bara en rätt och på söndagar endast en måltid.

Maten på Mojsen bestod i stort sett av rejäl husmanskost, t.ex. falukorv med stekt ägg, biffstek, pyttipanna med ägg och rödbetor, pannbiff samt varje torsdag ärtsoppa och pannkaka. Det senare gick åt som smör i solsken, minns Solveig.

Fisk och grönsaker levererades på tisdagar och fredagar per bil av Rudolf Pettersson, "Fisk-Pelle". En del andra varor togs från Martin Ohlsson. Pannskötare Lindgren vid Optimus brukade hjälpa till med att bära upp

*Gerda Rosengardt och Dick Adamovicz
Foko: Solveig Lindroth*

potatishinkar åt flickorna från källaren till Mojsens kök.

Det ingick inte på något sätt i hans ordinarie sysslor. Han tittade in och tog ett handtag om det behövdes ändå.

Vissa personer åt sin mat på Mojsen i alla år. Sixten Edling, som arbetade på Optimus under några år på 1950-talet, åt både lunch och middag där. Han, liksom ett antal andra ogifta karlar, bodde då på Löteborg och han håller med om att ärtor och pannkaka var en mycket populär maträtt. I övrigt tyckte han att skivad falukorv kanske återkom alltför ofta på matsedeln. Sixten minns också från den tiden att den kände väsbyprofilen "Ärtan" (Harry Sandberg) och hans gäng intog sina måltider på Mojsen.

Ibland hade Optimus också stora personalfester i matsalarna. Kalle Lindroth, som kom från Muskö och arbetat på Optimus sedan 1937, började slå sina lovar allt tätare kring bardisken på Mojsen och 1958 gifte sig Solveig och Kalle. Bröllopsmiddagen hölls förstås på Mojsen och det serverades lax, stek, glass, kaffe och tårta till ett fyrtiotal gäster på fru Nilssons bekostnad. Solveig tröttnade till slut på den dåliga lönen och slutade på Mojsen 1961.

Lennart Stockman tycker sig minnas att ett mål mat vid den tiden kostade 2:50. Priset höjdes senare till 3:-.

Efter en tid på ett café i Stockholm återvände Solveig Lindroth till Mojsen och arbetade där tills matstället lades ner 1962. Då öppnades en restaurang i det nybyggda Medborgarhuset. Den blev dock inte så känd eller så långlivad som Mojsen.

Inga Lisa Gustafsson

**Har du ny adress?
Tänker du flytta under året?
Kom ihåg att meddela adressändringen till
hembygdsföreningen!**

Av Margareta Beckérus

Familjen Beckérus renoverar Eds prästgård

Prästgårdens flygel fick nytt liv

Förra året såldes Eds prästgård till oss, två generationer Beckérus, som nu har ett ansvarsfullt uppdrag att bebo och vårda dessa gamla byggnader. För att göra norra flygeln beboelig krävdes en omfattande renovering, som just avslutats.

Tre familjer är nu ägare till prästgården; i huvudbyggnaden bor dottern Karin med make Per Rosander, i södra flygeln planerar sonen Olle en bostad, än så länge bara på projektstadiet, och i norra flygeln bor numera vi äldre.

Flygeln är byggd någon gång på 1700-talet och det återstår en del forskning innan man kan säga hur stort det ursprungliga huset var, eftersom det förmodligen är byggt i två etapper. Tak, väggar och golv var nästan överallt täckta med tretex, masonit och plast-

Norra flygelns veranda har fått nya profiler på stolparna och nyinsatta pardörrar i ålder som huset. Dörrarna har delvis kvar sin originalfärg och har endast behandlats med linolja.

Renovering av prästgårdsflygeln på gammalt sätt och med gamla metoder. Här förminskas de gamla spegeldörrarna som ska sitta innanför ytterdörrarna.

mattor. Det såg fint ut men därunder dölde sig en hel del murkna eller möjliga bräder, gamla elledningar och - det mest spännande - tapeter, färger, plankor och annat som skvallrade om husets långa historia.

Vi började med ett av de små enkla köken, som tillkommit under 1900-talet, för att få ett fungerande badrum. Så snart golvet kom i dagern visade det sig att huset låg på en så kallad oluftad grund, alltså rakt på backen, ett byggnadssätt från 1700-talet. Det var bara där vattenledningar dragits senare som röta och fuktskador uppstått på golvet. I övrigt var det torrt och varmt - jordvärme! I det största rummet låg dessutom längs väggarna en rad tegelstenar, så k munkstenar. Taken var nästan alla perfekta med sina breda plankor. En enda rutten bjälke på vinden fick bytas ut.

På rekordtid, totalt 8 månader, fick vi huset i ordning. Vi prioriterade skorstenarna,

som båda fick eldningsförbud direkt av sotaren. Det visade sig att den ena fick byggas om uppe på vinden och i båda fick vi dra ner metallrör för att få alla spisar och kakelugnar eldningsfäliga. Kakelugnsmakaren flyttade en av ugnarna från ett litet rum in till vardagsrummet, där ett valv gapade efter en långesedan nerplockad kakelugn.

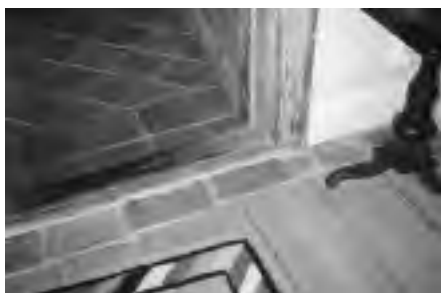
Vad är väl viktigare i ett gammalt hus än att kunna elda på gammalt sätt, som komplement till den vattenburna elvärmnen.

Någon gång måste den tidigare ägaren, kyrkan ha fått ett antal jättelånga element över och installerat dem här. Fönstrens proportioner återkom när vi bytte de gamla elementen mot nätta och dölde dessa bakom elementskydd i rotting. I hallen, där elementet var väl modernt, satte vi ett nytt i gammal stil.

Fönstren, alla utom två enkla rutor med innanfönster, renoverades på gammalt sätt och

Att renovera de gamla fönstren med nytt linoljekitt och dito färg är tidsödande och luktar gott!

De ursprungliga golvplankorna i vardagsrummet avslutas med en rad så kallat munktegel. Hallgolvet utanför har lagts med handgjorda terrakottaklinkers, som behandlats med olja och vax. Dörrkarmen har skrapats ner till sina två understa färglager.

Det gamla köket fick behålla sin vedspis men diskbänken i smygen innanför togs bort

Empirkakelugnen flyttades från ett annat rum in hit i vardagsrummet, där den passade bättre. Framför spisen en kalksten som beställts från Borghamn vid Vättern.

... och där visade sig timmerväggar och en bit mur samt ett delvis ruttet golv som måste bytas ut ...

*... och här är resultatet!
Timmerväggarna och muren är kvar, en ny spiskupa har murats till vänster med plats för spishäll och ugn. Liten vask med Ikea-skåp under och till höger en specialsnickrad fönsterbänk med hyllor framför elementet.*

Matrummet sett från köket, där golvet behandlats med kalk och såpa, taket målats med limfärg och väggarna tapetserats.

Tidsdokument bakom lager av masonit, dess tidningsurklipp från 30-talet då komminister Sven Odenrick renoverade flygeln.

visades sig hålla vinterkylan ute även utan klisterremor första vintern. En hel del skraparbete lades också ner på flera av de gamla dörarna. Upp till åtta lager färg skrapades bort, bara de två understa sparades, de andra lagren dokumenterades i en liten "färgtrappa".

På timmerväggarna fanns rester av tapeter, från en ursprunglig marmorimiterande målad tapet till jugend och småblommigt. Vi valdes att fotografera, spara några bitar och täcka allt igen med 6 mm spånplatta som senare tapetserades. Här och där fanns spår av komminister Sven Odenricks framfart, denne snickarintresserade man som ägnat sig åt att reparera den medfarna flygeln under sin tid från 30-talet och framåt på prästgården. Därom vittnade hans små instuckna lappar, ja, till och med en flaskpost, som hittades bakom väggen.

Nya golv fick läggas i kök och hall och vi valde naturella terrakottaklinkers för att

komma så nära tegelstenen som möjligt. I övrigt byttes en del golvbräder ut - mot likadana, gamla - och trägolven är nu genomgående skurgolv.

Rummens indelning ändrades förstas inte, det får man inte göra i ett k-märkt hus som detta, utan de enda synliga förändringarna består i att ett litet tvättrum och toalett i det största rummet tagits bort och att femtioalsskåpen i köken försvunnit och att vi gjort en dörrfri öppning till köket från matrummet. Med mycket pusslande i köket fick vi förutom den ursprungliga vedspisen in en spishäll, en kombinerad ugnmikro och en liten vask i hörnet. I det andra hörnet arbetsbänk med diskho i kalksten, några Ikea-skåp som även täcker kyl och frys och ett gammalt vitrinskåp för glasen. Ett underbart kök blev det!

Exteriört ska man förstas inte ändra men när representanterna från de antikvariska myn-

digheterna var på inspektion fick vi godkänt i efterhand för att ha bytt ut den moderna ytterdörren till pardörrar från 1700-talet, som vi hittat på antikmässan. Dragiga förstås, men vår påhittige snickare hittade två gamla innerdörrar och anpassade dem i storlek. Han satte också på några träprofiler på verandastolparna, enligt modell från farstun i motsatt länga. Några små detaljer som betyder allt för helhetsintrycket! Precis som att så banala saker som golv- och taklister är avgörande för helheten. Där de ursprungliga listerna försvunnit duger bara nya som tillverkats för hand med gamla redskap som hyvel och yxa och med de gamla som förebild. Och ska man reparera den gamla lerklinade väggen i hallen som med möda skrapades fram, så får man blanda sin lera med sand och sågspån och "kasta" upp den på väggen på gammalt vis. Så gjorde jag och det var roligt!

Färgerna likaså, de blandas eller pigmenteras med fördel hemma, limfärgen till taket, linoljefärgen till snickerierna. Utgångspunkten är förstås husets färgskala.

Om någon nu tror att denna renovering skulle ha kunnat genomföras utan jätteinsatser av många engagerade personer, från hantlangare till yrkesskickliga kulturhantverkare, så tror han förstås fel. Det har varit ett jättejobb. Inte har det blivit särskilt billigt heller, men ska huset fungera fint i några hundra år till så gäller det ju att göra saker rejält och använda de rätta materialen som hjälper huset att andas och må väl.

Ambitionen har varit att återställa en del av det ursprungliga och se till att huset överlever men också att få ett fungerande hem. Och det har vi fått!

Matrummet har tidigare varit vigselrum. Här dukar Margareta Beckérus en buffé på det gamla slagsbordet

Vågrätt

1. Sådana känslor bör man hysa.
9. I arbetet kan sådana ske.
12. Får man ta ibland.
13. Löses ut på Posten.
14. Gör tuppen.
- 15, Morgontidning.
16. Iriska namnet på Island,
18. Kan modet vara.
19. Förbjudet i skolan.
21. Gör man kallt ibland.
22. Tack för att det finns.
21. Allt Ditt är
24. Are Waerlandföda.
26. Stås i.
27. Hedebybo.
30. Skadar ej att bli ibland.
31. Påminnelse.
33. Skall avlägga avgångsexamen.

Lodrrätt:

1. Där ligger Algeriet.
2. Jonas Alströmers hemvist.
3. Kan man sig till någon.
4. Sa Nicke.
5. Amerikanskt uttryck.
6. Måts i watt.
7. Vatten som omsluts av en atoll.
8. Översvallande.
10. Är snobbaktig.
11. Overksamma.
17. Svärdsliilja.
20. Konsten att göra guld av oädla metaller.
23. Lever många av.
25. Har vi alla ett.
26. Starkvara.
28. Ordnar bl.a. vidareutbildning.
29. Hör ihop med långhalm.
32. Ord som snart är ute.

Lösningar på korsordet 4/00 skall insändas senast den 15. januari 2001 till Lennart Hedlund, Centralvägen 6A, 194 76 Upplands Väsby
Vi delar ut bokpriser till de tre först öppnade rätta lösningarna.

Namn

Adress

.....

1	2	3	4	5		6	7		8
9					10			11	
12					13		14		
15			16	17			18		
19		20		21					
	22		23						
24							25	26	
27				28	29		30		
		31				32			
33									

Ordgåta: Vilket ord döljde sig här?

R	E	F
S	E	T
K	N	I

Upplösning: Frenetisk

ORDNINGSFÖRESKRIFTER FÖR HEMBYGDSGÅRDENS LADUGÅRD

Ladugården uthyres endast till slutna sällskap och till kursverksamhet, dock ej till ungdomsfester eller fester med dans. Slutet sällskap är en begränsad krets av personer, som har någon form av gemensamt intresse eller tillhör samma gemensamma sammanslutning.

Hyresgästen ansvarar för att inga obehöriga får tillträde till lokalen.

Eventuell diskning och städning sköts av hyresgästen, om så ej sker debiteras en extra avgift på 200 kr.

All skadegörelse som orsakas av hyresgästen skall ersättas av denne.

Efter avslutad aktivitet skall hyresgästen tillse att belysningen släcks och att kranar, fönster och dörrar stängs.

Vid ommöblering skall lokalen återställas i ursprungligt skick.

I övrigt skall hyresgästen följa de anvisningar som lämnas av boställsvärdinnan.

Nycklar hämtas hos boställsvärdinnan efter överenskommelse och lämnas åter senast dagen efter hyrestillfället.

Lokalen skall vara utrymd senast kl 24.00

AVGIFTER: per kväll 500 kr

enskilda korta sammankomster 100 kr per timme

kurser med minst 5 kurssammankomster 50 kr per timme

För tillgång till pentry tillkommer en fast avgift på 50 kr

Boställsvärdinnor: Nora Lundberg, Hagvägen 11, tel 590 335 49

Anne Maxe, Kvarnvägen 18, tel 590 313 53

God Helg önskar redaktionen

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2000-2001

Rune Sahlström, ordförande	Telefon 590 335 58
Gunilla Ahlberg, sekreterare	590 834 40
Bo Larsson, kassör	590 339 94
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Ulf Gustafsson, vice ordf., boställsvärd	590 928 58
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Carin Törner, ledamot	590 870 69
Bengt Hedlund, kommunvald ledamot	590 304 95

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Kjerstin Björkman,
Gunilla Kinell, Margareta Johansson,
Arnold Härmark, Vivi Wallin

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Ann Mari Karlsson, redaktionskommitté	590 314 23
Lennart Hedlund, redaktionskommitté	590 911 92
Carin Törner, styrelsens representant	590 870 69

REVISORER ORDINARIE

Björn Lundin
Harald Forslund

ERSÄTTARE

Lars Eklund
Frank Granåker

BOSTÄLLSVÄRDINNOR

Nora Lundberg	590 335 49
Anne Maxe	590 313 53

Valberedning

Kerstin Hammarin, Harald Torkelsson,
Lennart Hedlund